

De burger is de baas en de baas bakt koek! Workshop: groenbeheerders over burgerparticipatie

Burgerparticipatie: het lijkt zo'n eenvoudige term. Gemeente A, B of C heeft geen tijd, zin of geld om zijn perkjes te schoffelen en vraagt aan een individuele burger of wijk om dat op zich te nemen. De echte praktijk is vaak anders en vooral veel gevarieerder. Dat blijkt wel uit de workshop die dit vakblad organiseerde samen met Ruud Borst van Gemeente Utrecht. Dit vakblad nodigde twaalf groenbeheerders uit van zes verschillende gemeenten en noteerde hun verhalen.

Auteurs: Santi Raats en Hein van Iersel

Groenbeheerders van zes verschillende gemeenten vertelden tijdens een intensieve sessie in congrescentrum 'The Colourful Kitchen' in Utrecht hun ervaringen met en visie op burgerparticipatie. De aanvankelijke bedoeling was een forumdiscussie over burgerparticipatie, maar omdat de focus tijdens de bijeenkomst veel meer lag op het uitwisselen van informatie, het bespreken en benoemen van valkuilen en kansen werd gaande de bijeenkomst besloten een en ander om te dopen tot een 'workshop Burgerparticipatie'.

Variatie

Wie de bijgaande cases van Utrecht, Dordrecht, Sittard-Geleen, Ubbergen en Berkelland doorleest, zal waarschijnlijk, net als de redactie van dit vakblad, verbaasd zijn over de enorme verscheidenheid van vormen van burgerparticipatie. De nu gepresenteerde lijst zal in de verste verte niet compleet zijn en iedere groenbeheerder die dit leest, zal denken: hé, wat wij doen staat er niet bij. De aanwezige groenbeheerders verklaarden de verscheidenheid aan vormen van participatie vanuit een aantal aspecten, zoals het type

gemeente, het opleidings- en welvaartsniveau van de burgers en het feit of het over een landelijke of stedelijke gemeente ging. Ook het beleid van de gemeente en de noodzaak om al dan niet te bezuinigen spelen mee.

Fred Kort van Gemeente Ubbergen is wellicht het meest radicaal in zijn benadering van burgerparticipatie en durfde daarom keihard de stelling aan: 'De burger weet het beter dan wij, groenbeheerders. Ubbergen ligt tegen de universiteitsstad Nijmegen aan, met goed geschoolde burgers op praktisch ieder denkbaar gebied. Daarnaast is Ubbergen ook nog een plattelandsgemeente, dus zijn er ook voldoende mensen met een agrarische achtergrond.' Oege Oevering van Gemeente Dordrecht zit dat met grote, bijna jaloezische ogen aan te kijken. Dordrecht is een stad waarin de burgers veel meer vervreemd zijn van de natuur. Ook Ruud Borst van Utrecht gaat er zeker niet van uit dat de burger het beter weet. Natuurlijk, het draait in Utrecht om de burger, maar wat betreft de invulling van zaken als ontwerp of beleid rondom participatie wil hij persoonlijk de

burger liever op wat meer afstand houden. Borst realiseert zich daarbij dat er tegenwoordig binnen de gemeente meer een meer een andere lijn gelopen wordt.

Welstand

Op het gebied kennis en al dan niet een agrarische achtergrond zijn er verschillen tussen de verschillende dorpen en steden. Dat geldt

Fred Kort

De workshop Burgerparticipatie werd gehouden in congrescentrum 'The Colourful Kitchen' in Utrecht waar we de gast waren van Ruud Borst van de gemeente. De workshop werd bijgewoond door:

- Fred Kort, beleidsmedewerker Groen, Gemeente Ubbergen
- Wim Wormgoor, senior medewerker Wegen en groen, Gemeente Berkelland
- Harry ten Hagen, medewerker Groen, Gemeente Berkelland
- Tonnie Slütter, medewerker Groen, Gemeente Berkelland
- Cecilé, stagiaire Stichting Wereldboom
- Ton Stokwilder, directeur Stichting Wereldboom
- Ton van Oostwaard, senior adviseur Visie & Ontwikkeling, Gemeente Amstelveen
- Jules Sondeijker, directievoerder Gemeente Sittard-Geleen
- Oege Oevering, beleidsadviseur/vakcoördinator Groen, Gemeente Dordrecht
- Julia Donker, Gebiedsmanager Stadswerken, Gemeente Utrecht
- Henny Wever, Vaktechnisch medewerker openbare ruimte, Gemeente Utrecht
- Ruud Borst, Opzichter groen/grijs, Gemeente Utrecht
- Santi Raats, vakredacteur vakblad
- Hein van Iersel, hoofdredacteur vakblad

Gemeente Utrecht

Deze workshop werd mede mogelijk gemaakt door de gemeente Utrecht

Jules Sondeijker

natuurlijk ook voor het welstandsniveau. In de gemeente Utrecht zijn er tal van voorbeelden te geven van vormen van burgerparticipatie, variërend van knotwilgprojecten aan de rand van de stad tot aan het gepresenteerde gevel- en boomspiegeltuinenproject in de Utrechtse krachtwijk Overvecht. Julia Donker van Gemeente Utrecht: 'In deze wijken ligt het initiatief veel meer bij de gemeente omdat de gemeente meer groen en meer sociale cohesie in deze wijken wil bewerkstelligen, die ze onder andere met behulp van burgerparticipatie wil bereiken.' Oevering van Dordrecht: 'Ook Dordrecht kent een aantal krachtwijken.' Oevering weet daarom hoe lastig het is om in dit soort wijken zaken te realiseren.

Continuïteit

Als gespreksleiders vragen wij de betrokken gemeenten of ze iets kunnen zeggen over de continuïteit van de inspanning van de burgers. Overal lijkt dat heel erg mee te vallen. In de gemeente Berkelland lopen sinds drie jaar een kleine tweehonderd participatieprojecten. Deze projecten worden gewoon in de periodieke schouw van Oranjewoud meegenomen en er is in die redelijk beperkte tijd nog nooit een project afgefallen. Wormgoor: 'Wij sluiten een overeenkomst af met individuele burgers of een vertegenwoordiger van de wijk. Ook al is dat document zeker niet waterdicht en juridisch dekkend, er staat wel duidelijk in wat de afspraken zijn:

Harry ten Hagen

Ton van Oostwaard

Julia Donker

wat doet de burger en waar kan de gemeente voor verantwoordelijk worden gehouden? Het alternatief is duidelijk. Als de burger in gebreke blijkt, dan kan de gemeente alsnog besluiten een perk te bestraten of om te vormen naar gazon. Ook Utrecht werkt met vergelijkbare overeenkomsten, die 'bruikleenovereenkomsten' worden genoemd. Hoewel andere groenbeheerders tijdens de bijeenkomst zich hardop afvroegen wat het nut en de noodzaak van zo'n overeenkomst is, wil Ruud Borst daar per se aan vasthouden. Volgens Borst is het belangrijk om de afspraken goed op papier te krijgen. Het is bijvoorbeeld de bedoeling dat het groen dat de burgers aanleggen, een openbaar karakter behoudt. Bij oude bruikleentuinen, toen de afspraken nog niet werden vastgelegd, werden tuinen door heggen of schuttingen van de openbare ruimte afgescheiden of werden ze gebruikt voor de stalling van de caravan.

Wie baas is...

Een belangrijk probleem bij het implementeren van burgerparticipatie ligt niet zozeer bij de burger, maar evenzeer bij de groenbeheerder. Oeverink en Sondejker geven bijna unaniem aan dat groenbeheerders vaak heel technisch naar het groen kijken en misschien niet gewend zijn met de ogen van de burger te kijken. Sondejker: 'In Sittard-Geleen hadden wij een kastanjestraat die boordevol halfwassen kastanjes stond. Ik vond het een prachtige straat en kon me goed inbeelden hoe mooi die straat over tien of twintig jaar zou worden, met volwassen kastanjes. De bewoners waren het daar niet mee eens en kregen het voor elkaar dat een kapvergunning werd afgegeven. Nu, vijftien jaar later, wonen er nieuwe burgers in die straat die wél bomen in hun straat willen. We hebben dus nieuwe bomen geplant.' Sondejker bedoelt daarmee te zeggen dat het uiteindelijk om de burger gaat en dat deze gelijk heeft, ook al is dat voor een technisch ingestelde boombeheerder soms moeilijk te verkroppen. Sondejker: 'Veel burgers willen best bomen in hun straat, maar het liefst niet voor hun eigen deur en liever ook geen grote bomen. We zouden er wat dat betreft aan moeten wennen dat bomen in de openbare ruimte een levensduur van twintig tot dertig jaar hebben en daarna vaak gekapt zullen worden. Ton Stokwielder, boomverzorger in Waalwijk, maar bij de workshop gevraagd vanwege zijn bemoeienis met Stichting Wereldboom, heeft daar totaal geen moeite mee. Hoewel het doel van zijn stichting is om bomen aan te wijzen die honderden jaren oud kunnen

Ruud Borst en Hennie Wever.

worden, is hij redelijk nuchter over het voortijdig kappen van een boom. 'Mais oogst je toch ook na verloop van tijd en waarom zou je dat met bomen ook niet doen?'

Ruud Borst van Gemeente Utrecht is persoonlijk duidelijk minder toegeeflijk naar de burger en vertegenwoordigt wat dat betreft in zekere zin de oude garde groenbeheerders. Als Fred Kort van Gemeente Ubbergen vertelt dat de burgers van zijn gemeente eigenlijk de regie over een aantal projecten helemaal hebben overgenomen en de gemeente vooral grenzen stelt en meehelpt, kan hij zijn verbazing niet onderdrukken. Borst: 'Ik probeer de burger er wel bij te betrekken, maar zal niet zo snel het initiatief of de regie uit handen geven, maar we hebben in de stad wel parken waar echt heel goed samengewerkt wordt met burger-beheergroepen'.

Bezuinigingen

Wij vragen aan de aanwezige groenbeheerders hoe de verhouding is tussen burgerparticipatie en bezuinigingen. Dat blijkt ingewikkeld. Natuurlijk hoeft alles wat de burger zelf doet, niet gedaan te worden door een aannemer of de gemeente zelf en dus is dat in zekere zin automatisch een bezuiniging, maar het strak inzetten van burgerparticipatie als bezuinigingsmiddel kan, zo waarschuwen alle groenbeheerders, averechts werken en misschien ook wel tegenvallen. Oevering: 'Allereerst kun wij niet meer verder bezuinigen. Dan zitten we op D-niveau en zijn we bezig met kapitaalvernietiging.' Daarnaast lijken

de aanwezige groenbeheerders ervan overtuigd dat als je burgerparticipatie puur inzet als middel om te bezuinigen, je vraagt om problemen omdat de burger dat nooit zal accepteren en zich daar niet voor zal lenen.'

Stuur dit artikel door!

Scan of ga naar:

<http://www.stadengroen.nl/artikel.asp?id=41-4102>

Oege Oevering

Hieronder staan in een aantal aparte kaders de ervaringen van betrokken gemeenten met specifieke vormen van burgerparticipatie, die door de aanwezige ambtenaren van deze gemeenten zijn gepresenteerd. Iedere gemeente richt zich op een specifieke vorm van burgerparticipatie of een case. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat de betreffende gemeente ook niet op andere manieren met de burger samenwerkt.

Burgerparticipatie of gemeenteparticipatie: Struintuin in Beek

Fred Kort van Gemeente Ubbergen, Gelderland presenteerde een aantal projecten waarvoor de term 'burgerparticipatie' eigenlijk te licht gekozen is. Het is niet de burger die de gemeente ondersteunt, maar eerder de gemeente die de burger helpt. In Ubbergen is in de diverse kernen, Leuth, Beek, Ubbergen en Ooij, een aantal struintuinen, moestuinprojecten en zelfs een compleet natuurproject van de grond gekomen, waarbij het initiatief eigenlijk volledig bij de burger lag en de gemeente eigenlijk niet veel meer doet dan het stellen van grenzen en het beperkt verrichten van onderhoud, zoals het periodiek maaien. Ook zaken als het ontwerp werden in veel gevallen door de burgers zelf verzorgd. Het grootste project in de gemeente is de zogenaamde Struintuin, waarbij langs een oude, drie kilometer lange beekloop die weer aan het oppervlak is gebracht, burgers een aantal projecten hebben opgestart. De gemeente laat het initiatief volledig aan de burger. Neemt deze geen initiatief, dan gebeurt er ook niets. Het budget voor dit project is bij elkaar gebracht door de gemeente, de provincie en het waterschap.

Burgerparticipatie als instrument voor sociale cohesie: bruikleen van geveltuintjes en boomspiegels in de wijk Overvecht in Utrecht

Het bruikleenproject in de Utrechtse wijk Overvecht is van een heel andere opzet dan het project in de gemeente Beek. Het project dat door Ruud Droog en Henny Wever van Gemeente Utrecht werd gepresenteerd, gaat uit van bruikleenovereenkomsten met individuele bewoners van de krachtwijk Overvecht. In dit soort oude wijken is doorgaans weinig plaats voor groen. Dit groen wil de gemeente dus promoten in samenspel met de burger. Daarnaast vindt de gemeente het belangrijk om groen in te zetten als middel om de verloederding tegen te gaan en sociale cohesie naar een hoger niveau te brengen. Wat de gemeente doet, is de burger van Overvecht stimuleren om tuintjes op te starten en al bestaande tuintjes zo veel mogelijk te 'legaliseren' door middel van een bruikleenovereenkomst. Henny Wever is een van de gemeentelijke tuinmannen in de wijk. Hij houdt een complete administratie bij van alle tuintjes die een bruikleenovereenkomst met de gemeente hebben gesloten. Eens per jaar krijgen alle aangesloten burgers zomerbloeiers aangeboden door de via het wijkbureau. Wever en Borst vinden het belangrijk dit te administreren, zodat er op een goede manier afspraken gemaakt kunnen worden. Verder is het in het verleden wel eens gebeurd dat een tuintje dat door een burger als natuurtuin werd onderhouden, door tuinmannen van de gemeente werd weggeschoffeld. Een goede administratie helpt om dit te voorkomen. Daarnaast zullen de zelfbeheerde boomspiegels en dergelijke binnenkort gemarkeerd worden.

Gemeente Dordrecht: burgerparticipatie via een effectbestek. De oude, gemeentelijke tuinman weer terug in de wijk

Ook de vorm van burgerparticipatie die Oeving van Gemeente Dordrecht presenteerde, is van een totaal andere opzet dan bovenstaande voorbeelden. Feitelijk is de nieuwe bestekvorm die Oeving presenteerde, geen vorm van burgerparticipatie, maar eerder een nieuwe bestekvorm of een nieuwe manier van onderhoud van openbaar groen die tot doel heeft een vorm van samenwerking op gang te helpen tussen de burger en de aannemer die een bepaalde wijk onderhoudt. De meeste gemeenten werken op dit moment met beeldbestekken. Deze werkwijze zou volgens Oeving iedere vorm van betrokkenheid van de burger met de wijk al bij voorbaat in de kiem smoren. Dordrecht heeft daarom het plan opgepakt om de burger het werk van de aannemer te laten waarden. De insteek daarbij is niet een technische waardering van de staat van het onderhoud, maar burgertevredenheid. Dat zou kunnen betekenen een bepaalde straat, waar de burgers onderhoud erg belangrijk vinden, beter en vaker te vegen of te maaien dan een straat waar de burgers dit niet belangrijk vinden. Een effectbestek moet volgens Oeving de aannemer ook stimuleren om de burger te betrekken bij het onderhoud. Oeving vergelijkt deze manier van onderhoud met de oude, vertrouwde manier van onderhoud door de gemeentelijke tuinman die iedereen in de wijk kent. De winst voor de aannemer, in dit geval BTL, is dat deze bij een gunstige waardering van de burger het werk twee jaar langer krijgt gegund.

Gemeente Sittard-Geleen: burgerparticipatie wordt óók beleidsparticipatie

Alle tijdens de bijeenkomst gepresenteerde plannen gaan uit van participatie in het openbaar groen dat grotendeels door de gemeente zelf is ontworpen en ingericht. Sittard-Geleen heeft nog een stap verder willen gaan en heeft een proef gedraaid waarbij onder de burgers van Sittard-Geleen een representatieve doorsnede

is gemaakt van burgers die op een zeer intensieve manier hebben meegedacht over de invulling van het beleid. Dat ging volgens de korte presentatie van de Limburgse groenbeheerder Jules Sondeijker redelijk ver. De burger werd ook gevraagd mee te denken over zaken als snoei- en kapbeleid. Deze sessies waren vormgegeven op een manier waarbij de wethouder in overleg was met de vertegenwoordiging van de burgerij, waarbij de ambtenaren optraden als secondant voor de wethouder en materiedeskundigen. De betrokken ambtenaren hadden tijdens hun voorbereidingen een aantal alternatieven geschetst met de daaraan verbonden voor- en nadelen, inclusief natuurlijk de financiële consequenties.

Gemeente Berkelland: burgerparticipatie om openbaar groen, ondanks bezuinigingen, op niveau te houden

Wim Wormgoor en Harry ten Hage presenteerden namens Gemeente Berkelland hun dagelijkse praktijk met betrekking tot burgerparticipatie. Berkelland was de enige gemeente die er eerlijk voor uit durft te komen dat bezuinigingen de directe aanleiding vormen voor burgerparticipatie in de gemeente. Het verhaal start in 2010, toen de groenbeheerders van Berkelland geconfronteerd werden met een megabezuiniging op hun groenbudget. Een groot deel van dit geld zou moeten worden opgebracht door omvorming van heester- en vasteplantenperken naar gras of bestrating. Burgers die daartegen ageerden, werd als alternatief zelfwerkzaamheid voorgesteld. Inmiddels heeft Berkelland met zo'n 150 individuele burgers en bijna 50 buurtverenigingen overeenkomsten gesloten. Het project is daarom zeker een succes te noemen. Bepaalde werkzaamheden, zoals het knippen van hagen en snoeien van bomen, houdt de gemeente in eigen hand. De burger is verantwoordelijk voor het onkruidvrij houden van de perken en verwijderen van zwerfvuil. Wormgoor: 'De aanleiding voor de actie bestond uit bezuinigingen, maar de grootste winst zit 'm misschien wel in de grotere betrokkenheid van de inwoner bij het groen in zijn wijk.'

Wie praat met de schoffelaar?

De eerste uitgave van dit nieuwe vakblad is vers van de pers. En de traditie wil dat ik altijd –altijd net tegen de deadline aan – een stukje moet schrijven. Maar wat moet de toon van zo'n eerste stukje in een nagelnieuw vakblad worden. Ik kan gaan zeuren over bezuinigingen, waardoor budgetten van groenbeheerders tot tegen het niveau van kapitaalvernietiging aan zijn komen zitten. Ik kan gaan klagen over de verrot slechte prijzen die in deze sector worden betaald voor kwaliteitswerk. Je ziet nu al dat goede, gerenommeerde bedrijven die misschien al wel tientallen jaren in deze sector werkzaam zijn, eieren voor hun geld kiezen en andere markten proberen aan te boren.

De officiële titel word na de eerste uitgaven eind 2013, door de lezers bepaald. Zij kunnen kiezen uit *Openbaar Groen, Stad + Groen en Stadsgroen*. De ondertitel blijft vakblad voor de openbare groenvoorziening

Maar zeuren heeft nog nooit gewerkt en klagen eigenlijk ook niet. Vooral ook omdat al dat zeuren en klagen het zicht op de goede dingen die in de markt ook gebeuren wegnemen.

Het meest bijzondere is natuurlijk het ontstaan van dit nieuwe blad. Mijn accountant en bankier vonden het in deze tijd geen goed idee. Maar omdat de eerste bankier of accountant met ondernemersbloed nog moet worden geboren, heb ik die adviezen maar ver van me gehouden. Persoonlijk geloof ik namelijk wel dat er markt zit in openbaar groen. Als uitgever heb ik ervaren dat een dynamische en moeilijke tijd, waarin veel heilige huisjes omver worden gekegeld, juist extra vragen en discussies oproepen. En laat dat nou net ons vak zijn.

In een tijd dat de bomen niet meer tot aan de hemel groeien is integraliteit en samenwerken belangrijker dan ooit

De doelstelling van dit blad is ambitieus en vernieuwend. In een tijd dat de bomen niet meer tot aan de hemel groeien is integraliteit en samenwerken belangrijker dan ooit. Nu is de groene sector daar nooit sterk in geweest. Welke architect praat nu met een schoffelaar of welke aannemer voert nu een inhoudelijke discussie met de opdrachtgever? En dan bedoel ik niet over de prijs.

Wat wij willen is één blad waarin we alle stakeholders uit de viersprong ambitie, techniek, realisatie en verbeelding bij elkaar komen. En dan niet met nietszeggende blabla-verhalen, maar met praktisch ingestelde artikelen en reportages met veel aandacht voor de mens. U staat dus centraal. U mag zelfs bepalen wat de titel wordt van dit nieuwe blad. Ga naar de website en breng vooral uw stem uit!

Wat vindt u allemaal in dit nieuwe blad? U bent al op deze pagina beland, dus eigenlijk heeft u alles al gelezen, maar de grootste eye-opener voor mezelf vond ik onze workshop burgerparticipatie. We hebben min of meer toevallig zeven verschillende gemeentes uitgenodigd voor deze workshop – die mede mogelijk werd gemaakt door de gemeente Utrecht – en dat resulteerde in even zoveel spannende verhalen en soms ook wel experimenten waarmee groenbeheerders de kloof tussen burger en beleid proberen te overbruggen. Want die kloof bestaat. Bij een van de deelnemers in de workshop leidde dat zelfs tot de verzuchting dat het belangrijkste probleem dat moet worden opgelost tussen de twee oren van de groenbeheerders zit. Hij bedoelt daarmee dat beheerders vaak heel technisch naar groen kijken en heel anders met groen omgaan dan de burger. Dus: werk aan de groene winkel!

Met vriendelijke groet,

Hein van Iersel
hein@nwst.nl
Hoofdredacteur